

Efektívnosť manažmentu chránených území

Profesionálna ochrana prírody na Slovensku musí odpovedať v poslednom čase aj na veľmi ťažko zodpovedateľné otázky. Napr. čo je v chránených územiach väčší problém? Pohyb turistov mimo vyznačených turistických chodníkov, alebo vjazd motorových vozidiel, hoci po asfaltovej ceste, k horskému hotelu v národnej prírodnej rezervácii? A ktorý z týchto problémov má prioritu? Ochrana prírody chce, samozrejme, podobné problémy riešiť a zvoliť na to efektívne nástroje.

Pracovníci deviatich národných parkov SR sa zúčastnili 23. septembra t. r. v sídle Štátnej ochrany prírody SR v Banskej Bystrici na workshope, na ktorom predstavili zástupcovia WWF so sídlom vo Viedni metodiku RAPPAM (Rapid Assessment and Prioritisation Methodology). Ide o metodiku na rýchle posúdenie a zhodnotenie efektívnosti manažmentu chránených území. Mimochodom, efektívnosť manažmentu chránených území sa stala aj ústrednou témou posledného svetového kongresu chránených parkov, ktorý sa konal v juhoafrickom Durbane v septembri 2003. Snahou účastníkov workshopu bolo prediskutovať možnosti využitia tejto metodiky na Slovensku i urobiť ďalšie kroky pre jej implementáciu. Všetci účastníci sa jednoznačne zhodli na podpore tohto mimoriadne zaujímavého a potrebného projektu.

Metodiku RAPPAM vytvoril WWF v rámci programu *Prírodné lesy pre život* s cieľom zlepšiť manažment chránených území a niekoľko krajín ju už implementovalo (Bhután, Čína, Rusko, JAR). Jej výhodou je odhalenie silných a slabých stránok systému chránených území,

identifikácia slabých a neefektívnych stratégií, odhalenie rozsahu a závažnosti ohrozujúcich faktorov, ako aj stupňa degradácie a pomoc pri určení priorít každého chráneného územia. Najväčšou výhodou tejto metodiky je však odhalenie celkovej efektívnosti systému chránených území prostredníctvom údajov o manažmente každého chráneného územia. Aplikácia tejto metodiky však vyžaduje dôveru a spoluprácu nielen manažérov jednotlivých chrá-

nených území, ale aj tých, ktorí v území rozhodujú a zúčastňujú sa na jednotlivých aktivitách. Len takýmto spôsobom možno získať presnejšie informácie, a tak lepšie pochopiť podmienky chráneného územia i jeho ohrozujúce faktory.

Naše chránené územia v poslednom období najväčšmi ohrozuje trhová ekonomika, nekontrolovateľný rozvoj, zlé plánovanie a neefektívny centralizovaný manažment. Veľa z nich má síce profesionálnych ochráncov, ale chýba im široká podpora médií, dobrovoľníkov, politikov, mladých ľudí, miestnych komunít a záujmových skupín. V tomto kontexte môže metodika RAPPAM nastaviť príslušnému chránenému územiu a jeho manažérom „zrkadlo“.

Juraj Švajda

Hluk do národného parku nepatrí

Na Správu Tatranského národného parku ako odbornú organizáciu ochrany prírody a krajiny sa v poslednom čase obracia veľa návštevníkov so sťažnosťami na nepríjemne hlasitú hudbu, ktorá sa ozýva najmä zo športových a rekreačných areálov tatranských osád. Naposledy sa takýto hluk šíril z areálu skokanských mostíkov na Štrbskom plese a obťažoval turistov na pomerne vzdialenom turistickom a náučnom! chodníku zo Štrbského plesa na Popradské pleso v národnej prírodnej rezervácii Mengusovská dolina. Územie národného parku vyhľadáva pomerne veľa ľudí pre očakávaný pokoj, ticho a relax. Aké nepríjemné prekvapenie ich ale niekedy čaká!

Problematiku hluku z hľadiska ochrany prírody rieši § 14 ods. 1 písm. f zákona NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny

(zákaz použitia zariadení spôsobujúcich hlukové efekty na území s tretím stupňom ochrany) a § 16 ods. 1 písm. f uvedeného zákona (zákaz rušenia pokoja a ticha na území s piatym stupňom ochrany). Rovnako stále platná všeobecne záväzná vyhláška Krajského úradu v Prešove č. 1/1999 o Návštevnom poriadku Tatranského národného parku v § 4 ods. 11 zakazuje na území národného parku rušiť pokoj a ticho, a to najmä svetelnými efektmi, nadmernou hlučnosťou pri použití reprodukovanej hudby mimo uzavretých stavieb s odkazom na vtedy platnú vyhlášku Ministerstva zdravotníctva SSR č. 14/1977 Zb. o ochrane zdravia pred nepriaznivými účinkami hluku a vibrácií. Aj v ods. 14 návštevneho poriadku je uvedený okrem iného aj zákaz rušiť pokoj a ticho v chránených územiach s piatym stupňom ochra-

ny. Predstava odborných pracovníkov a profesionálnych strážcov Správy TANAP-u ako priebežne kontrolujú v rámci svojej dozornej a kontrolnej činnosti na území národného parku dodržiavanie spomínaných právnych predpisov je vzhľadom na chýbajúce, ale nevyhnutne potrebné drahé meracie prístroje, a najmä potrebné odborné spracovanie nameraných výsledkov, zatiaľ len fikciou.

Pretože problematika hluku je najmä v kompetencii rezortu zdravotníctva, obrátili sme sa na základe uvedenej sťažnosti na Štátny zdravotný ústav v Poprade a požiadali sme o spoluprácu a uskutočnenie prípadných kontrolných meraní v najzaťaženejších lokalitách národného parku. Nariadenie vlády SR č. 40/2002 Z. z. o ochrane zdravia pred hlukom a vibráciami uvádza aj najvyššie prípustné hladiny hluku vo vonkajších priestoroch. Podľa tohto nariadenia treba zaradiť územie národného parku minimálne do kategórie II a kúpeľné a liečebné areály do kategórie I, čo v praxi znamená najvyššie prípustné ekvivalentné hladiny hluku cez deň 40 dB a v noci len 35 dB. Niet pochýb o tom, že tieto limity bývajú neraz prekračované. Pripomíname, že do značnej miery je riešenie tohto problému v kompetencii mesta Vysoké Tatry. Mesto totiž môže formou všeobecne záväzného nariadenia obmedziť, resp. regulovať hladinu hluku na svojom území a kontrolovať dodržiavanie tohto nariadenia príslušníkmi mestskej polície. Mesto by teda malo v najbližšom čase vyzvať prevádzkovateľov zariadení s hudobnou produkciou na predloženie objektívizácie hluku meraním počas hudobnej produkcie (táto povinnosť im mimochodom vyplýva aj zo zákona NR SR č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov).

Problém hluku možno teda úspešne riešiť opäť len spoluprácou

Okrem zjavného architektonického chaosu a atrakcií na Štrbskom Plese privíta návštevníkov hlasitá hudba. Preto si oprávne kladú otázku: „Toto je národný park?“ Foto: autor

všetkých zainteresovaných strán. Do istej miery je tento problém aj odrazom nízkej úrovne environmentálneho vedomia podnikateľov na území národného parku, ale aj chýbajúcej osvetvy v tejto oblasti. Na nedávnej zahraničnej študijnej ceste v alpských národných parkoch sa ani raz nestalo, že by nás v niektorom mestečku alebo dedinke národného parku privítal ohlušujúci rev

rozhlasových staníc z kaviarničiek – najlepšie hneď troch rôznych v tesnom susedstve.

Všetko je asi v ľudoch. Aj tento na prvý pohľad bezvýznamný a malicherný problém je obrázkom o našej úrovni a úcte k ideám národného parku. A to nehovoríme o „architektúre“, odpadoch a ďalších veciach.

Juraj Švajda

O duši krajiny

Radan Květ: **Duše krajiny**. Vydala Academia Praha, 2003, 196 stran.

Badateľ z oboru vied o Zemi opätřil svou novou knihu podtitulem *Staré stezky v proměnách věků*. Ale titul ani podtitul plně nevystihují její originální obsah. Uvažování o přírodních predispozicích starých stezek v krajině totiž vychází z autorova vlastního konceptu spontánního vzniku zlomů zemské kůry (puklin), které se na Zemi pravidelně objevují v periodě rovné délce galaktického roku – 220 milionům let. Je tedy zakotveno nejen v bohatém historickém a společenskovědním materiálu,

ale také ve vědecké práci autora, pracovníka bývalého Geografického ústavu ČSAV v Brně, který se zabýval výzkumem pramenů minerálních vod. A toto uvažování, napsané čtivou a široké veřejnosti dobře přístupnou formou, má také z hlediska dnešní globálně informační společnosti plně aktuální vyústění. Představuje krajinu jako přírodně-kulturní systém, který je složen z několika subsystémů, a v němž jsou proto zakódovány různé úrovně přirozené a kulturní informace. Ale teprve historicky posledním subsystémem – závislým na síti stezek – vzniká podle autora první informační síť člověka (kultury).

Publikace systematicky sleduje nejen postupný vznik sítě starých stezek na území dnešní České republiky a jejího bezprostředního okolí, ale i jejich